

**KARADENİZ BÖLGESİ'NDE GELENEKLİ BİR DOKUMA ÇEŞİDİ: "DASDAR" /
"DASDAR" : A TRADITIONAL WEAVING TYPE IN THE BLACK SEA REGION**

Bekir DENİZ*

Özet

Karadeniz Bölgesi'nde yer sergisi olarak genellikle "dasdar" adı verilen yaygı kullanılır: 30-40 cm. enindeki dar ve uzun dokuma parçalarının yan yana getirilip, dikilmesi suretiyle elde edilen dokuma özellikle Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yaygın olarak kullanılmaktadır.

Koyun yünü veya keçi kılından yapılan yaygılar "çatma" denilen üç ağaçtan kurulu yer tezgâhında mekikle dokunur ve çözümler kılıç ile sıkıştırılır. Yer sergisi, yük örtüsü, perde vb. amaçlarla kullanılır.

Konuyla ilgili araştırmamız 1980 yıllarında Ordu civarında gerçekleştirilmiştir. Bu makalede Dasdar'ın Anadolu-Türk kültürü ve Orta Asya'da yaşayan Türk Devletleri ve akraba Türk Boyları arasındaki kullanım şekli üzerinde durulacaktır. Konu fotoğraf ve çizimler eşliğinde tanıtılacaktır.

Anahtar kelimeler: Karadeniz Bölgesi, Dasdar, Ordu, Anadolu-Türk kültürü, yaygı

Abstract

In the Black Sea Region the generally used kind of floor spread is called "Dasdar". The weaving, which is extensively used in the Eastern Black Sea Region, is produced by sewing together the narrow and long woven pieces with 30 - 40 cm. width.

These floor-spreads which are made up of sheep wool and goat hair are woven by using a floor loom. The loom is constructed by using three timber sticks. They are used as floor-spreads, load covers, curtains and etc.

In the 1980s, we undertook research on this subject in the vicinity of Ordu. This article will discuss the importance of "Dasdar" in Anatolian Turkish culture and the way it is used by the Turkish states and communities of Central Asia. The subject will be illustrated by photographs and drawings.

Key words: Black Sea Region, Dasdar, Ordu, Anatolian Turkish culture, floor-spreads.

* Prof. Dr. Akdeniz Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Dekanı 07057 – Kampus /ANTALYA,
bekirdeniz2003@yahoo.com

I- GİRİŞ

Dasdar, Karadeniz Bölgesi'nde, özellikle Ordu, Giresun, Tirebolu, Tonya, Akçaabat, Trabzon¹, Tokat, Kastamonu çevresi ile tüm Doğu Karadeniz Bölgesi'nde görülen bir dokuma türüdür.

Dasdar kelimesinin "Farsça'daki *dest* "el" kelimesinden türediği düşünülebilir. *Farsça'da* dokumada kullanılan *destgah* > *Türkçede tezgâh* biçime dönüşmüştür. Bu bizim için iyi bir misaldir; aynı kökten gelen *destar* "sarık" da "sarma" bilgisini taşıdığı için dikkate alınmalıdır. Ayrıca *dest-erre* > *destere* // *testere* şekli de bu *dest* "el" kökeninden gelmektedir. Ama az bilinen aynı *dest-erre* "bir örgü motifi" anlamıyla Devellioğlu sözlüğünde 212. sayfa da kayıtlıdır. Sonuç olarak, *dastar* Fars. *dest-dar* "ellik" şeklinden Anadolu ağızlarında veya Karadeniz yöresinde dönüşmüş olmalıdır... Unutmayalım ki *desti* "ellik, el aleti" de bu *dest* "el" kökenine dayanan beklenmedik bir anlamla *testi* kelimesidir"².

Dasdar dokuma hakkında bilgi yok denilecek kadar azdır. Bu alandaki ilk yöre çalışması tarafımızdan yapılmıştır³. Yöredeki kilim vb. düz dokumalar konu dışında tutulmuştur⁴. Makalemize konu olan çalışma Ordu İli Akkuş İlçesi'nde 1979-81 yıllarında öğretmenlik yaptığımız sırada yörede yaptığımız araştırmaların bir bölümünün sonucuna dayanmaktadır⁵.

II- DASDAR DOKUMA

Ordu ili'ne bağlı olan Akkuş ilçesi, Canik Dağları üzerinde kurulmuş, 3000 nüfuslu küçük bir ilçedir⁶. Ünye yolu ile Karadeniz kıyı şeridinde, Niksar üzerinden de İç Anadolu Bölgesi'ne bağlanır. Dağlık ve yüksek bir arazi üzerinde kurulduğundan iklimi oldukça serttir. Senenin yaklaşık sekiz ayı soğuk ve yağışlı geçer. Kar yağmadığı zamanlarda da nemli sis bulutlarıyla kaplanır. Kar çok yağdığında yüksekliği üç metreyi bulur. Çevresindeki şehirlerle bağıntısı çok azdır. 1980 yıllarında 60 km. olan Ünye-Akkuş arası minübüs ile üç saatte ulaşılırken, genişletilen yeni yol sayesinde mesafe yarı yarıya azalmıştır (Foto. 1).

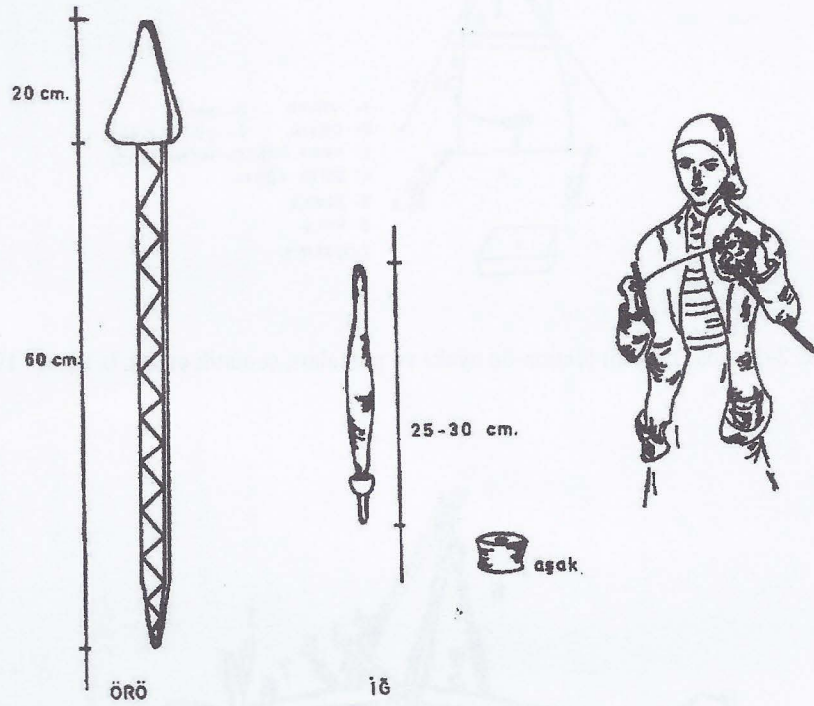
Dasdar, havsız, düz bir dokumadır. **Çözümlü yüzölçümü** tekniğinde dokunur: Yörede **dasday** ve **çul** adlarıyla da anılır. **Çul** (kilim-sergi), **çuval**, **örtü**, **kolan** (ip-çuval kulpu), **ehbe** (heybe), **giyecek** (iç çamaşırı, pantolon) yapımında da kullanılır.

Dokumada kullanılan iplik, dokumanın özelliğine göre, koyun yünü, **çüpcir** (keçi, yünü-tiftik) ve kendir'dir. 1980 yıllarında orlon da kullanılmakta, eski süveter ve kazak iplerinden de yararlanılmaktaydı: Yün daha çok hali vakti yerinde vatandaşlar tarafından kullanılır. Günümüzde yün pahalı ve yörede az bulunduğundan daha çok **çüpcir** (keçi kılı) kullanılmaktadır. Kendir ise Tokat, Kastamonu gibi kendirin yetiştiği yörelerde yaygındır.

1. M. R. Sümerkan, "Doğu Karadeniz'de Dokuma Kolanlar", *II. Ulusal El Sanatları Sempozyumu*, 18-20 Kasım 1982, s. 270; B. Deniz, "Karadeniz Bölgesinde İlginç Bir Dokuma Çeşidi Dasdar", *Arkeoloji-Sanat Tarihi Dergisi I*, İzmir, 1982, s. 31.
2. Kelimenin etimolojisi Ege Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Öğretim üyesi sayın Prof. Dr. Mustafa Öner tarafından yapılmıştır. Yardımı için kendisine teşekkür ederim.
3. B. Deniz, "Karadeniz Bölgesi'nde İlginç Bir Dokuma Çeşidi Dasdar", *Arkeoloji- Sanat Tarihi Dergisi*, Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayını, C. I, İzmir, 1982, s. 31-35.
4. Yöre kilimleri hk. bkz. N. Demir-M. Yerli, "Ordu Yöresi Çepni Kilimleri", *Erdem, Halı Özel Sayısı-I*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, C. 10, S. 28, Ankara, 1999, s. 101-110.
5. Akkuş'ta öğretmenlik yaptığımız sırada yöre kültürü ve tarihi eserleri konusunda araştırmalar da yaptık. Konuya ilişkin çalışmalarımızın bir bölümünü "Karadeniz Bölgesi'nde İlginç Bir Dokuma Çeşidi Dasdar", *Arkeoloji-Sanat Tarihi Dergisi*, Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayını, C. I, İzmir, 1982, s. 31-35" adıyla makale halinde yayımladık. Aradan geçen zaman içinde çalışmalarımızı genişleterek yeniden yayına hazırladık.
6. Akkuş, 1923-1954 yılları arasında "Karakuş" adı ile Ünye'ye bağlı bir bucak merkezi iken, 1954 yılında ilçe olmuş, Karakuş ismi Akkuş'a çevrilmiştir. Akkuş'un kuruluşu ve tarihi hakkında bilgi için bkz. *Ordu İl Yıllığı-1973*, Ankara, 1973, s.13; *İdare Taksimatı-1936 (T. C. Dahiliye Vekâleti, Vilâyetler İdaresi Umun Müdürlüğü Yayını)*, Ankara, 1936, s. 47-138.

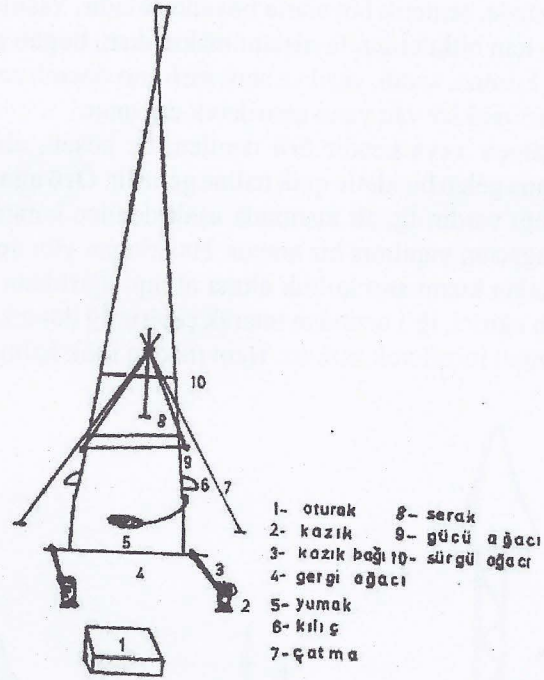
İplikler, günümüzde, sentetik boyalarla boyanmaktadır. Yaşlıların ifadesine göre, yakın zamanlara kadar bu iş için bitkilerden faydalanılmakta iken, bugün gelenekli boyama usûlleri unutulmuştur. Yörede kırmızı, siyah, yeşil ve açık-kirli sarı önemli renklerdir: Genellikle siyah ile kırmızı, yeşil ile sarı renkler yan yana getirilerek dokunur.

Koyun yünü, çü�çir veya kendir **örö** denilen, üç köşeli, ahşap bir deynek ile **iğ'** in birleşmesinden meydana gelen bir aletle iplik haline getirilir. **Örö ağacı** 80 cm. uzunluğundadır. Uç kısmında bir ağırlığı vardır. **İğ'**, alt kısmında **aşak** denilen kurşun bir ağırlığın bulunduğu 25-30 cm. boyunda, ağaçtan yapılmış bir araçtır. Hazırlanan yün veya tiftik örö'nün ağırlıklı ucuna dolanır. Geri kalan kısmı **sap** koltuk altına alınıp, ağırlıktan sarkıtılan ip, **iğ'**in ucuna bağlanır. Ayakta duran eğirici, **iğ'**i ucundan tutarak çevirir. **İğ** dönerken, eğirici koltuğu altında tuttuğu örö'ye sarılı yünü incelterek sarkıtır. Ham madde iplik haline getirilir (Şek. 1).

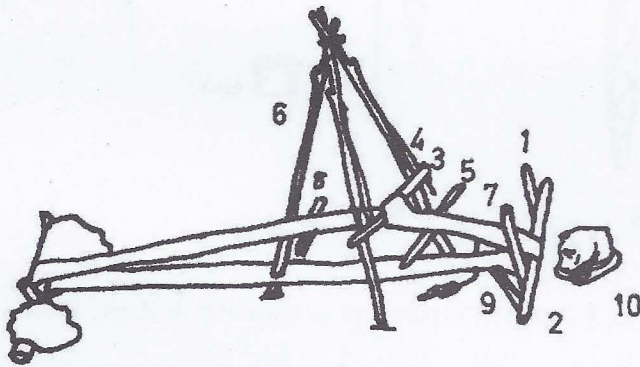

Şek.1-Örö ve İğ'in görünüşü ve kullanılışı, b. deniz, 1980.

Dokuma **çatma** veya **üç ayak** denilen basit bir aletle yapılır (Foto. 2) (Şek.2-3). Önce dokunacak iplikler hazırlanır. Düz bir arazi üzerinde, birbirinden 8-10 m. uzaklığa yerleştirilmiş karşılıklı iki ağaç kazık çakılır. Hazırlanan çözü iplikleri, birbirine paralel gelecek şekilde, bu ağaç kazıkların gövdesine dolandırılarak sarılır (çözgü iplikleri birbiri üzerine geçmez, belli bir sıra izler) (Foto. 3). Kazıklardan birisine, yaklaşık bir metre mesafeden **gücü** ve **sürgü** ağacı çakılır. Gücü ağacı çözgü iplerinin ortasına yerleştirilir. Sürgü ağacı dışta kalır. Çözgü iplikleri, karşılıklı çakılan kazıklara her dolanışında, ayrı bir ip'le gücü ağacına bağlanıp, sürgü ağacına sarılır. Bu şekilde istenilen uzunluk elde edilinceye kadar iplik dolama işlemine devam edilir (Foto. 4).

Şek. 2- Dasdar tezgâhı (çatma-üç ayak) ve parçaları, şematik çizim, b. deniz, 1980.

Şek.3- Kon tezgâhı ve bölümleri (Toroslar Bölgesi), A. R. Yalkın'dan.

Dokumanın iplikleri hazırlanıp, bittikten sonra, çözgü ipliği dokunacak yönden, kazıkla beraber sökülür. Yatay duruma getirilir. Gergin durumda tutulan çözgü ipleri, takılı olduğu ağacın iki ucundan iki ayrı kazığa bağlanır. Bu aşamada, yerinden sökülen gücü ağacı, ipliğin üst yüzeyine çevrilir. Gücü ağacı, çatma ağacına bağlanıp asılır. Böylece, çözgü ipliğinin altta kalan yüzü havaya kalkmış olur. Gücü ağacının bir metre kadar gerisine **sürgü ağacı** takılır. Sürgü ağacı, çözgü ipliklerine bir alttan bir üstten geçirilir. Gücü ağacı ile sürgü arasında iplikler, tarak dişi şeklinde birbiri içerisine girer (Foto. 5). Sürgü ile gücü ağacı arasına 60-70 cm. boyunda, 3 cm. eninde **serak** denilen bir ağaç yerleştirilir. Serak ağacı ipliklerin birbirine dolanmasını önler. Serak dik tutulduğunda, gücü ile dokuyucu arasındaki iplikler bir alta, bir üste geçer. Dokuyucu, elindeki **masura** (mekik) benzeri bir çubuğa sarılı yumak halindeki ipliği aradan geçirir. Her geçirmede, **kılıç** adı verilen, bir yüzü balta ağızlı ahşap aletle argaç'ı sıkıştırır. Dokuma gücü'ye yaklaştıkça, gücü ağacını ve sürgü'yü geriye doğru iter (Foto. 6).

Bu işlem istenilen uzunlukta dokuma elde edilinceye kadar sürdürülür. Bittiği yerde iplik kesilip, dokunan kısım alınır. Kalan bölüme yeniden devam edilir. Dokumanın genişliği 30-40 cm. boyu 120 ile 240 cm. arasındadır. Dokunan parçalar yan yana dikilir. Sergi olarak yere serilir (çul) (Foto. 7).

Dokuma çözgü yüzü olduğundan, dokuma tekniğinin zorluğundan dolayı fazla desen görülmür. Genellikle, kıvrım, elibeline motifleri ile, yan yana renkli kuşaklardan meydana gelen bir süsleme görülür. Kuşaklar halindeki bu bezemeler Gaziantep kilimlerinin (Antep kilimi) **çibık** denilen desenlerine benzer. Şeritler üzerine **nokta** ismi verilen (S) kıvrımlı bezemeler de yapılır.

III- DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Anadolu'da benzer dokuma tekniğine İç Anadolu, Doğu Anadolu ve Güney Doğu Anadolu Bölgeleri'nde Konya, Aksaray, Niğde, Çorum, Yozgat, Van, Bitlis, Kahramanmaraş, Gaziantep, Mardin vb. kentlerle Toroslar Bölgesi'nde rastlanır⁷. Aynı tür dokumanın Türkiye dışında Kerkük ve Musul çevresi⁸ ile Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Tataristan ve Orta Asya'da yaşayan diğer akraba Türk boylarında da dokunmaktadır.

Dasdar dokuma için koyun yünü veya çüpcir (keçi kılı) kullanılır. Bölgenin yağışlı, dağlık ve ormanlık olmasından dolayı koyun az beslenir. Buna rağmen koyunlar doğanın sertliği ve iklimine uyum sağlamıştır; yün lifleri kalın, kısa ve kıl gibi serttir. Dokuma açısından elverişsizdir. Bu nedenle yatak-yorgan yapımında ya da başka işlerde değerlendirilir. Ancak, yine de yatak-yorgan için yün daha çok Niksar ve çevresinden getirilir. Belki arazi ve iklimine uygunluğu nedeniyle keçi daha fazla beslenir. Bu nedenle de dokumada yünden çok keçi kılı kullanılır.

Yün ve çüpcir'in iplik haline getirilmesinde de **örö** kullanılır. İğ'in daha büyük şekli olan örö Osmanlı döneminde de kullanılan bir eğirme aletiydi. **Naima Tarihi**'nde⁹ adından bahsedilen örö'nün günümüzde Anadolu'nun başka yerlerinde adı bile geçmezken Karadeniz Bölgesi'nde hâlâ kullanılıyor olması son derece ilginçtir.

Dasdar tezgâhı ve dasdar dokuma Konya ve Konya'ya bağlı Karadığın, Küçükmuhsine, Ovakavağı, Sızma Kasabası'nda da görülür ve **Yöreme** adı verilir. Dokunan örnekler genellikle çibık-yol desenleriyle süslüdür. Bu motifler mavi renkli olduğu için dokuma Sızma civarında **göklü** (mavi), Ovakavağı'nda **sofra**, Karadığın'de **çırpı** adıyla bilinir. Yük örtüsü ve sofrası bezi, heybe, çuval (garçın) (Foto.8), at çulu olarak kullanılır (Foto. 9).

7. Y. Durul, *Anadolu Kilimlerinde Örnekler*, İstanbul, 1985, s. 17; B. Acar, *Kilim Ve Düz Dokuma Yaygıları*, İstanbul, 1975, s.58.

8. Ali Rıza Yalkın (Yalman) (Hazırlayan, Sabahat Emir), *Cenupta Türkmen Oymakları*, C. II. Ankara, 1977, s. 474.

9. *Naima Tarihi*, C. VI, (kenarlı baskı), s. 405 (bizi bu konudan haberdar eden sayın Aydoğan Demir'e teşekkür ederim).

Çorum ve Yozgat çevresinde “üç ayak” veya “yir (yer) hanası” denilen tezgâhta dokunan dasdar yer sergisi, çuval, heybe, garçın (elbise kılıfı) olarak kullanılır. Bugün dokuyan kalmasa da mevcut örneklerini evlerde bulmak mümkündür (Foto. 10).

Dasdar, Aksaray ve Niğde yöresinde **yir hanası** (yer hanası) diye bilinir. Yakın zamanlara kadar, at, eşek, deve gibi binek hayvanlarının semerlerini bağlamak için **golan ipi**, **tuz heybesi**; çobanların ayaklarının üşümemesi için, çarık içine giyilen ve **dolak** adı verilen dokuma çeşitleri yapılırdı. Bugün bunların hepsi de unutulmuş durumdadır¹⁰.

Doğu Anadolu Bölgesi’nde dasdar dokumaya **yer tezgâhı**, **koni** ve **teven** denilmektedir. Dokunan kumaşlara da **çek ipi** adı verilir. Benzer örnekleri, turistik amaçlarla da olsa, günümüzde İzmir’in Kadifekale semtinde yaşayan ve Doğu Anadolu Bölgesi’nden göç gelen vatandaşlar tarafından da dokunmaktadır (Foto. 11).

Güney Doğu Anadolu Bölgesi’nde **yer ıstarı** diye bilinen bu dokuma tekniği, Toroslar bölgesi’ndeki yörükler ve yerleşik yörük köylerinde de (manav) **kolan** veya **kon tezgâhi** adlarıyla tanınır. Dokumalar da aynı isimlerle adlandırılır¹¹.

Bölge ve yörelere göre değişik isimlerle bilinen **yer hanası**, **koni**, **yer astarı**, **kolan** ile Akkuş ve çevresinde dokunan dasdar arasında isim değişikliği dışında farklılık görülmez. Ancak Dasdar’da dokunan kısım gergin vaziyette durur. İç Anadolu ve Güney Doğu Anadolu Bölgeleri’nde de **tavni odunu** adı verilen, dokuyucu gerisinde kalan ağaç kazıklara tutturulmuş çubuğa dolandırılır ya da dokunan kısmın altından, dokuyucunun karşındaki kazıklara bağlanır. Böylece dokunacak bölüm üstte, dokunan kısım altta kalır¹².

Dasdar tezgâhı ve dasdar dokumanın benzerleri Anadolu dışında, İran, Irak (Kerkük, Musul), Suriye gibi yakın komşu ülkelerdeki Türk boyları ile, Azerbaycan (Foto.12), Kazakistan (Foto.13), Kırgızistan (Foto.14), Türkmenistan ve Özbekistan gibi Türk Cumhuriyetleriyle, Sovyetlerbirliği idaresinde yaşayan Altay, Tuva, Çuvaş, Başkurdistan, Çin’in idaresinde yaşayan Uygurlar, birkaç yüz kişilik bir topluluk halinde kalan Yugur Türkleri gibi akraba Türk topluluklarında da görülür: Tezgâhın şekli, dokuma tekniği ve dokunan örnekler açısından hiçbir farklılık yoktur. Tıpkı Anadolu’daki gibi, anılan yörelerde de çocuk bağı, önlük bağı, çadır (kiyiz üy) bağı, deve yük bağı dokunur. Dokumalar yine Anadolu’daki gibi çözümlü yüzü civim tekniğine sahiptir (Foto.15). Yer sergisi olarak hazırlanan örnekleri dar ve uzun parçalar halinde dokunur, yan yana getirilerek dikilir. Desenlerinde genellikle elibelinde ve kıvrım motifleri hakimdir.

Dasdar tezgâhı ve dokunan örneklerine Kazakistan’da **örmek toku** veya **alaşa toku** adı verilir: Alaşa tekniğinde korjun (heybe), torba, çadır ve deve bağı, çuval bağı, çocuk bağı ve gilem (yaygı) dokunur. Eskiden çok yaygın olan bu gelenek günümüzde de devam etmektedir¹³.

Sonuç olarak, Ordu, Giresun ve Trabzon ve çevresinde, bu arada Akkuş ve köylerinde orta halli ve fakir vatandaşın ev sergisi olarak dasdar kullanılır¹⁴. Bu gelenekli dokuma, kullanılan malzeme ve çeşit bakımından az da olsa dokunmaya devam etmektedir.

10. Ali Rıza Yalkın (Yalman), *a.g.e.*, 472’de, “Orta Anadolu Bölgesi’nde bu tezgâha **dolak** denildiğini” nakletmektedir. Biz bugüne değin böyle bir isme tesadüf etmedik. Ancak, Aksaray çevresinde çarık içine giyilen dokumaya “dolak” adı verildiğini biliyoruz (annem Mahmure Deniz’in 1980 yılında, (2005 yılında 97 yaşında öldü) şifahi verdiği bilgilere göre).

11. Ali Rıza Yalkın (Yalman), *a.g.e.*, s. 472.

12. Yöreme tezgâhı konusunda geniş bilgi için bkz. H. M. Hidayetoğlu, “Konya Yöresinde Yer Tezgâhına Son Örnek “Yöreme”, *VII. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi, Gaziantep, 27 Haziran-1 Temmuz 2006*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, Yayınlanmamış Bildiri Metni, s. 2-3.

13. B. Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara, 2000, s. 150-170.

14. Karadeniz Bölgesi ev sergileri hk. bkz: Orhan Özgüner, *Köyde Mimari, Doğu Karadeniz*, Ankara, 1970.

Karadeniz Bölgesi'nde koyun çok azdır. Sadece yaylalarda koyunculuk yapılır. Fakat, koyunlar yaylada yetiştirildiğinden, iklimin sert olması yüzünden, yünleri çok uzun, sert ve adeta kıl gibidir. Halı dokumaya elverişli değildir. Belki bunun için de Karadeniz Bölgesi'nde halıcılık gelişmemiştir. Ordu, Giresun, Kastamonu çevrelerindeki camilerdeki mevcut örnekler göre, halı ihtiyacı daha çok Çankırı, Ankara, Kırşehir, Konya gibi merkezlerden temin edilmiştir. Bugün bile, yorgan, döşek yapımında kullanılan yumuşak yün civardaki şehirlerden (Niksar ve Tokat) getirilmekte, o da pahalıya mal olmaktadır.

Dasdar'ın ilginç yanı, İç Anadolu, Doğu Anadolu ve Güney Doğu Anadolu Bölgeleri'nde değişik isim ve benzer teknikle dokunan ve bugün unutulmuş durumda bulunan bu dokuma çeşidinin Karadeniz Bölgesi'nde günümüzde de devam etmesidir. Ancak, dokumada maliyeti düşürme ön plâna alındığından malzeme basit, dokuma kalitesizdir.

Dasdar Anadolu dışında İran, Irak (Kerkük, Musul), Suriye gibi komşu ülkelerdeki Türk boyları ile, Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkmenistan ve Özbekistan gibi Türk Cumhuriyetleriyle, Sovyetlerbirliği ve Çin'in idaresinde yaşayan akraba Türk boylarında da dokunmaktadır. Bu da, bu basit dokumanın Türkiye Türkleri ile Türk Cumhuriyetleri ile Rusya ve Çin'in idaresinde yaşayan akraba Türk boyları arasında hâlâ kullanılan bir dokuma olması ve kültür birliğini yansıtmaya bakımından büyük bir önem taşımaktadır.

IV- KAYNAKÇA

- B. Acar, *Kilim Ve Düz Dokuma Yaygıları*, İstanbul, 1975.
- B. Deniz, "Karadeniz Bölgesi'nde İlginç Bir Dokuma Çeşidi **Dasdar**", *Arkeoloji- Sanat Tarihi Dergisi*, Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi Yayını, C. I, İzmir, 1982, s. 31-35.
- B. Deniz, *Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları*, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, Ankara, 2000.
- N. Demir-M. Yerli, "Ordu Yöresi Çepni Kilimleri", *Erdem, Halı Özel Sayısı-I*, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Atatürk Kültür Merkezi Yayını, C.10, S. 28, Ankara, 1999, s. 101-110.
- Y. Durul, *Anadolu Kilimlerinde Örnekler*, İstanbul, 1985.
- İdare Taksimatı-1936*, (T.C. Dahiliye Vekâleti, Vilâyetler İdaresi Umun Müdürlüğü Yayını), Ankara, 1936.
- H. Melek Hidayetoğlu, "Konya Yöresinde Yer Tezgâhına Son Örnek "Yöreme", *VII. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi, Gaziantep, 27 Haziran-1 Temmuz 2006*, T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, Yayınlanmamış Bildiri Metni, s. 2-3.
- Naima Tarihi*, C. VI, (kenarlı baskı).
- Ordu İl Yıllığı-1973*, Ankara, 1973.
- O. Özgüner, *Köyde Mimari. Doğu Karadeniz*, Ankara, 1970.
- M. Reşat Sümerkan, "Doğu Karadeniz'de Dokuma Kolanlar", *II. Ulusal El Sanatları Sempozyumu*, 18-20 Kasım 1982, s. 269-277.
- Ali Rıza Yalkın (Yalman) (Hazırlayan, Sabahat Emir), *Cenupta Türkmen Oymakları*, C. II. Ankara, 1977.

Foto. 1- Akkuş (Ordu), şehir merkezinden görünüş, b. deniz, 1980.

Foto. 2- Dasdar (üç ayak-yöreme) tezgâhı, M. Hidayetoğlu, 2003.

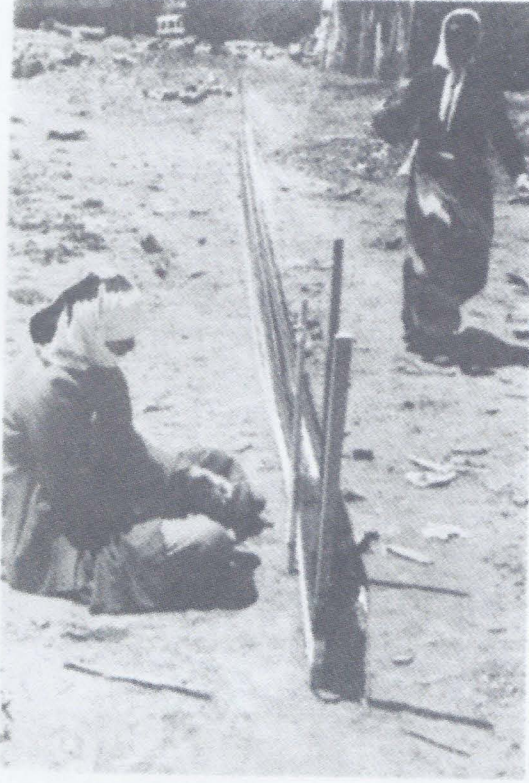

Foto. 3- Dasdar tezgâhının hazırlanması, b. deniz, 1980.

Foto. 4- Dasdar tezgâhının hazırlanması, b. deniz, 1980.

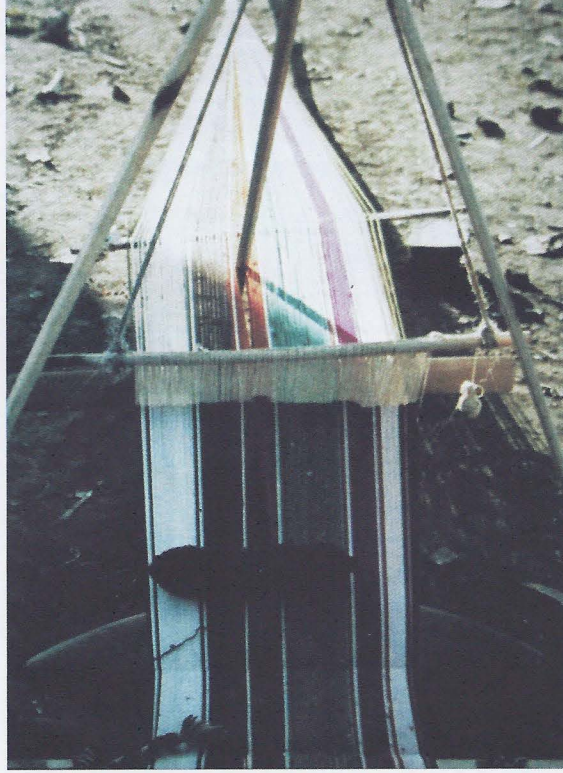

Foto. 5- Dasdar dokuma, iplerin gücü ile sürgü arasına takılması, b. deniz, 1980.

Foto. 6- Dasdar tezgâhı (üç ayak-Yöreme) ve kılıç görünüşü, M. Hidayetoğlu, 2003.

Foto. 7- Dasdar dokuma, yün, Çorum, b. deniz, 1987.

Foto. 8- Dasdar (yöreme) dokuma, garçın (çuval), yün, Konya, M. Hidayetoğlu, 2003.

Foto. 9- Dasdar dokuma, (çırpı), (at çulu), yün, Konya, M. Hidayetoğlu, 2003.

Foto. 10- Garçın (elbise kılıfı), yün, Yozgat, b. deniz, 1984.

Foto. 11- Dardar dokuma, kara koyun yünü, Mardin, b. deniz, 1994.

Foto. 12- Üç ayak (dardar) tezgâhı, Bakü (Azerbaycan) Halça Müzesi, b. deniz, 2003.

Foto. 13- Alaşa toku (alaşa dokuma tezgâhı), temsili resim, Çimkent (Kazakistan) Müzesi, b. deniz, 2004.

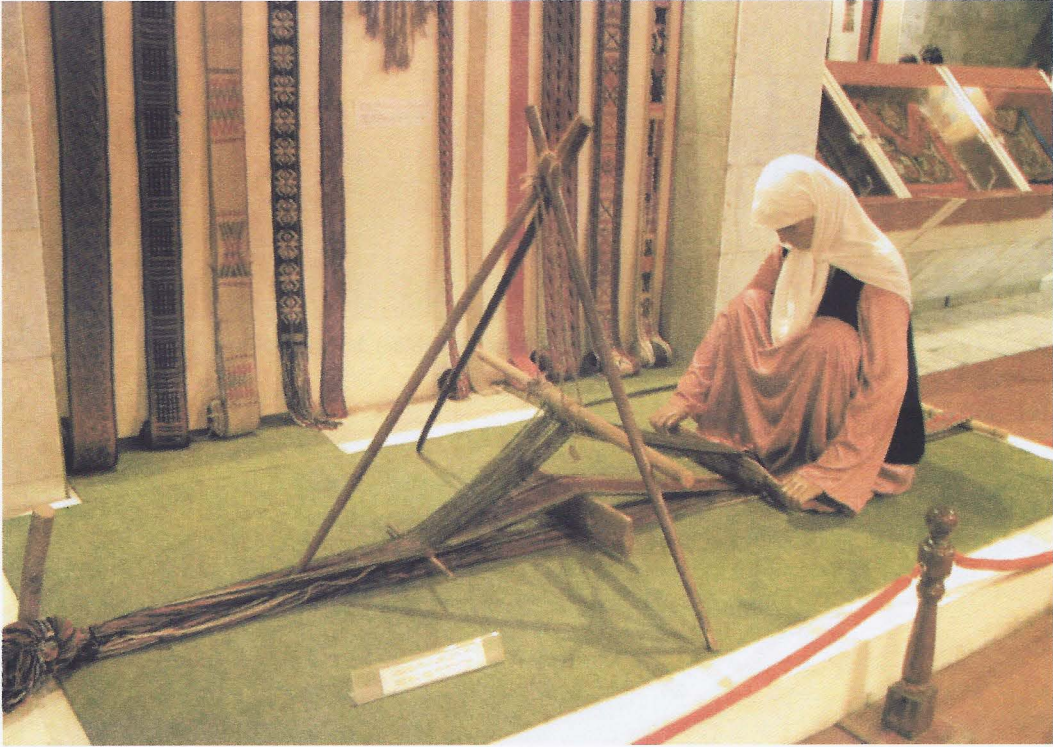

Foto. 14- Alaşa toku, Bişkek (Kırgızistan) Müzesi, b. deniz, 2005.

Foto. 15- Alaşa dokuma, yün, Sayram (Kazakistan), b. deniz, 2004.